
RISCU IUBIRII

---

*despre buna întrebuințare spirituală
a obișnuitului*

paul siladi

CUPRINS

CONVERGENȚE

Buna întrebuințare spirituală a obișnuitului.....	9
Dumnezeul părinților noștri și Dumnezeuul nostru.....	13
Tu ești Adam!	17
Singur cu singurul Dumnezeu	21
Cine se spală pe față?	25
Dragostea învinge demonii.....	29
Soluția personală	33

DIVERGENȚE

Scopuri, mijloace.....	39
Între nevoiță și ipocrizie, sau despre cele două moduri ale lui ca și cum.....	43
Despre comunicare și patologiiile ei.....	49
Ortodoxia, mai mult sau mai puțin	53
Sfințenia atipică.....	59

ASCETICE

Ținerea de minte a răului	65
Riscul iubirii depline	69

Tortura prin speranță.....	73
Cu aripi slabe și vlăguite	77
„Viața, și tăcând, folosește; iar cuvântul, și strigând supără”	81
Convertire și pocăință	89
Convertirea – monahism și exil	93

TEOLOGICE

False nemuriri.....	99
Anul bisericesc sau istoria mântuirii ca o grădină.....	103
Trei înțelegeri ale păcatului.....	107
Trei atitudini patristice față de cultură	113

PORTRETE

De dragul lui Octavian Paler	119
Leonid Uspensky sau despre asumarea vie a Tradiției.....	123
Florovsky și Bulgakov, o prietenie dificilă	135
Alexandr Men sau despre mărturisire.....	141
Părintele Thomas Hopko despre nevoiță.....	149
Alexander Schmemmann – cealaltă față a medaliei	157
Note.....	173

BUNA ÎNTREBUINȚARE SPIRITUALĂ A OBIȘNUITULUI

Tehnologia, cu impactul său asupra vieții, culturii și spiritualității, a cunoscut cele mai diferite interpretări. De la critica violentă (cum este cea a lui Jacques Ellul) până la mesianismul tehnologic, plaja a fost acoperită. Există însă o ingenioasă povestire hasidică, publicată de Martin Buber, care pune pe tapet dimensiunea spirituală a tehnologiei. Dimensiunea aceasta nu este una intrinsecă, ci ține exclusiv de hermeneutică:

– Poți învăța de la orice, a zis odată rabinul de Sadagora către hasizii săi. Totul ne poate învăța câte ceva, și nu doar ceea ce Dumnezeu a creat. Ceea ce omul a făcut poate, de asemenea, să ne învețe.

– Ce putem învăța de la un tren? a întrebat un hasid cu neîncredere.

CONVERGENȚE

– Că din pricina unei secunde se poate rata totul.

– Și de la telegraf?

– Că fiecare cuvânt este numărat și trebuie să dai socoteală pentru el.

– Și telefonul?

– Că ceea ce spui aici se aude dincolo.

Aceasta este scurta și neașteptata povestire hasidică ce valorizează în mod neobișnuit tehnologia, care la fel ca orice element al lumii create poate să fie un indicator către cele de dincolo, dacă ochii sunt dispuși să vadă și mintea să decodifice. Nu există nimic atât de lipsit de valoare încât să nu merite o privire atentă și înțelegătoare.

Deși născută în mediul spiritualității iudaice, această povestire este perfect compatibilă cu spiritualitatea creștină, atât din punctul de vedere al genezei, cât și din perspectiva afirmațiilor pe care le face. Există o întreagă literatură a scurtelor și conciselor povești de

înțelepciune, prin care – în diferite culturi – oamenii își trec experiența și acumulările de la o generație la alta. În spațiul creștin, un loc privilegiat îl ocupă apoftegmele *Patericului egiptean*, iar nu departe de ele se află aceste povestiri hasidice. Deși apar într-o perioadă diferită și într-un alt mediu cultural și religios, ele au ceva fundamental comun: sunt alcătuite din întrebarea pe care un neinițiat o adresează unui înțelept, iar acesta îi răspunde într-un fel imprevizibil și nesistematizabil, dar în acord desăvârșit cu esența credinței.

Pentru a avea un răspuns ca cel al rabinului de mai devreme este nevoie de câteva elemente. În primul rând, este necesară o bună familiarizare cu textele sacre și capacitatea de a identifica aspectele esențiale ale unei spiritualități. Contează apoi asumarea atenției ca mod de viață sau, cu un termen consacrat al spiritualității răsăritene, trezvia neîncetată. Aceste două elemente inițiale determină o deosebită grijă pentru creație și nasc abilitatea de a identifica elementele care trimit la Dumnezeu.

Trezvia, în contextul nostru, este o formă de atenție și reprezintă disponibilitatea de a învăța de peste tot, atât de la cele create de Dumnezeu (că doar „cerurile spun slava lui Dumnezeu, iar facerea mâinilor Lui o vestește tăria” Ps. 18, 1), cât și de la cele mai ordinare construcții omenești. Mai mult decât atât, lipsa de anvergură a acestor produse omenești nu are corespondent banalitatea învățaturii extrase, chiar dacă acesta este riscul cel mai mare al unui asemenea demers: ubicuizarea unui plicticos discurs moralizator.

Validitatea încercării de valorizare spirituală a obișnuitului, a comunului este suficient demonstrată de povestea haisidică a lui Martin Buber. Nimic nu este lipsit de importanță când este cuprins într-o privire fertilă. Dacă mintea ți-e cucerită de lucrurile ultime, atunci înțelegi că miza fiecărei secunde trăite este veșnicia, că orice cuvânt lansat la întâmplare lasă urme pentru care ești responsabil și că orice cuvânt și gând, fie ele oricât de tainice, se petrec sub ochii Domnului.

DUMNEZEUL PĂRINȚILOR NOȘTRI ȘI DUMNEZEUL NOSTRU

Colecția de „ziceri” hasidice a lui Martin Buber¹, debutează cu o scurtă povestire despre două tipuri posibile de credință, care se deosebesc prin proveniența lor. Meditația este provocată de acea invocare biblică: „Dumnezeul nostru și Dumnezeul părinților noștri”. De ce al nostru și de ce al părinților? Pentru că la Dumnezeu se poate ajunge pe două căi. Fie moștenind credința părinților, fie descoperind-o prin studiu personal și reflecție. Avantaje și dezavantaje există și de o parte, și de cealaltă. Credința moștenită este rezistentă, monolitică, nu poate fi cu ușurință zdruncinată, dar are dezavantajul că nu este reflectată, ci este primită de-a gata. De cealaltă parte, credința la care ajungi prin propria căutare, prin propriile puteri,

este o credință vie, dar fără rezistența celei moștenite printr-o lungă tradiție. Aceasta poate fi cu ușurință zdruncinată de dovezi. Cel care unește cele două feluri de credință este invincibil. De aceea zicem Dumnezeuul nostru, cu referire la propriile căutări, și Dumnezeuul părinților noștri, având în vedere întreaga tradiție prin care moștenim credința.

Interpretarea aceasta a celor două afirmații biblice pornește de la realitatea concretă, iudaică, a transmiterii credinței în Dumnezeu de la o generație la alta înlăuntrul poporului ales, acolo unde până la un punct se amestecă identitatea națională cu credința în Iahve. În creștinism lucrurile stau puțin altfel. Dumnezeuul părinților noștri încetează să mai fie Dumnezeuul părinților biologici, Dumnezeuul strămoșilor noștri, ci este Domnul înaintașilor noștri în credință, al Părinților Bisericii care ne-au dat mărturie despre El. Dumnezeuul părinților noștri este Dumnezeuul despre Care mărturisește coerent întreaga Tradiție a Bisericii, în comuniunea căreia intrăm prin credință. Când Apostolul Pavel scrie Corintenilor: „eu v-am născut

prin Evanghelie în Iisus Hristos” (I Cor. 4, 15), își asumă rolul de părinte în cel mai adânc sens al termenului. Un tip de paternitate care o surclasează pe cea biologică.

Și atunci cine este Dumnezeu nostru? Acesta este Dumnezeul Personal, Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, Cel care lansează chemarea și așteaptă întâlnirea cu noi. Dumnezeu cel viu, Cel care poate fi cunoscut într-o relație personală, în Biserică.

Am putea spune că Dumnezeul părinților noștri este o expresie a dogmei, iar Dumnezeu nostru este expresia misticii. Cele două însă, dogma și mistica, sunt inseparabile. „În tradiția răsăriteană nu s-a făcut niciodată o distincție netă între mistică și teologie, între trăirea personală a tainelor dumnezeiești și dogma afirmată de Biserică”². În spiritualitatea creștină dogma și mistica nu există independent, căci „dacă trăirea mistică este o punere în valoare personală a conținutului credinței comune, teologia este o expresie, spre folosința tuturor, a ceea ce poate fi încercat de fiecare”³. Legătura dintre ele este atât de

strânsă încât Vladimir Lossky poate să afirme că „nu există mistică creștină fără teologie, dar, mai ales, nu există teologie fără mistică”⁴.

Altfel spus, pentru un creștin, Dumnezeuul părinților noștri este Domnul despre Care vorbește întreaga Tradiție a Bisericii. Pe firul acestei Tradiții se transmite învățătura, dogma, care trasează cadrul în care se desfășoară experiența mistică, întâlnirea cu Dumnezeu. În lipsa acestor jaloane, mistica riscă să decadă în psihologie. Tradiția nu livrează doar un set de principii intelectuale care încearcă să îl circumscrie pe Dumnezeu și să facă posibilă experiența Lui. Tradiția duce mai departe Duhul, singurul mediu în care se poate petrece unirea cu Dumnezeu, ținta întregii teologii și mistici. În măsura în care teologia este trăită, Dumnezeuul părinților noștri, Dumnezeuul dogmelor, devine și Dumnezeuul nostru, Cel descoperit pe cont propriu, refăcând la modul personal unic drumul atât de bătătorit și totuși atât de aspru al căutării perpetue a lui Dumnezeu.

CINE SE SPALĂ PE FAȚĂ?

Ce facem când trăim într-un mediu viciat, otrăvitor spiritual? Când bârfa, răutatea, violența verbală fac parte din rutina zilnică? Ori, dacă nu sunt rutină, sunt cel puțin accidente frecvente și motive pentru o conștiință împovărată. În fața acestei provocări a fost pusă și amma Teodora atunci când a fost întrebată „cum poate să fie doar cu Dumnezeu” cel care în mod obișnuit ascultă vulgarități, chiar fără voia lui. Răspunsul cuvioasei este unul nuanțat, deși concis: „Așa cum, atunci când te așezi la masă și găsești o mulțime de feluri de mâncare, guști, dar nu cu plăcere, tot așa, dacă-ți intră în urechi vorbe lumești, tu ține-ți inima către Dumnezeu și, neascultându-le cu plăcere, nu te vor atinge”.

Cheia acestui scurt răspuns al maicii Teodora este plăcerea. Plăcerea care se naște din vorbele rele

împărtășite cu ceilalți; plăcerea provocată de denigrare și de cuvintele risipite în deșert. Această plăcere este de fapt semnul interior al bucuriei de a face rău, al sentimentului de superioritate nejustificată asupra celorlalți; în cele din urmă, este indiciul consimțământului entuziast la răul făcut în inimă.

Există o poveste talmudică ce ne-ar putea ajuta să înțelegem mai bine cum ar trebui să funcționeze judecata unui creștin în fața scăderilor și păcatelor pe care le vede în ceilalți. Istoria (din care voi rezuma doar partea care ne interesează pe noi) vorbește de un tânăr care vine la un cărturar și îi propune să îl învețe Talmudul. Din câteva întrebări, maestrul decide că tânărul nu are cele necesare pentru studierea acestei cărți, întrucât nu știe nici aramaică, nici ebraică și nu cunoaște nici Tora. Mai are o șansă, totuși, dacă trece cu bine testul de logică. Așadar maestrul îl pune pe tânăr în fața unei probleme: „Doi tâlhari coboară într-o casă pe horn. Unul dintre ei este murdar pe față și unul nu este. Care dintre cei doi se spală pe față?”. Răspunsul tânărului este ușor de bănuț: „În

mod firesc, cel care se spală pe față este cel murdar”. Rabinul îi răspunde: „Greșit. Pe față se spală cel curat. Iată logica: tâlharul murdar pe față îl privește pe cel curat și crede că și el este la fel. Cel curat pe față se uită la tâlharul murdar și crede că și el este murdar, prin urmare, merge să se spele”. Din această povestire, care are doza ei de ironie, putem înțelege ceva esențial despre raportul creștinului cu lumea din jurul lui și mai ales despre reacția în fața răului.

Un creștin adevărat, de fiecare dată când vede slăbiciunea, vulnerabilitatea, neputința cuiva manifestată în vreun păcat oarecare, începe el însuși să se pocăiască. Există o legătură care ne conectează pe toți și care face ca orice cădere a fratelui să devină propriul meu eșec care să îmi ceară pocăință reînnoită. O inimă sensibilă și plină de dragoste nu poate reacționa altfel în fața greșelii celuilalt, decât asumându-și-o ca pe a sa. Sau, folosind cuvintele povestirii de mai sus, spălându-și fața la fiecare întâlnire cu cineva murdar. Pentru că și pe propria mea față se prea poate să se afle aceeași mizerie.

CONVERGENȚE

Iar acum să ne întoarcem la amma Teodora. Ce faci când trăiești într-un mediu viciat de bârfă și de judecată? Nu cedezi, nu consimți în inima ta și nu te îndulcești cu plăcerea răutăcioasă, ci faci pocăință la măsura ta, cu durere, pentru toate nevolniciile la care se întâmplă să participi, fie și doar ca spectator.